

Л. М. Філюк,

Одеський національний університет ім. І. І. Мечникова, м. Одеса

ПРОФЕСІЙНО-ОРІЄНТОВАНЕ НАВЧАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО ПЕРЕКЛАДУ СТУДЕНТІВ ЛІНГВІСТИЧНИХ ФАКУЛЬТЕТІВ: НА ПРИКЛАДІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

У статті наголошується, що, у зв'язку з розширенням міжнародних економічних зв'язків, виникла необхідність удосконалення методики навчання професійного економічного перекладу. Запропоновано елективний курс «Економічний переклад», що передбачає поглиблену підготовку перекладачів у сфері професійної комунікації. Охарактеризовано основні завдання, принципи та етапи навчання. Визначаються параметри, що характеризують сформованість перекладацьких умінь студентів.

Ключові слова: англійська мова, економічний переклад, професійно-орієнтоване навчання, професійні компетенції, елективний курс.

В статье отмечается, что, в связи с расширением международных экономических связей, возникла необходимость совершенствования методики обучения профессиональному экономическому переводу. Предложен элективный курс «Экономический перевод», предполагающий углубленную подготовку переводчиков в сфере профессиональной коммуникации. Охарактеризованы основные задачи, принципы и этапы обучения. Определяются параметры, характеризующие сформированность переводческих умений студентов.

Ключевые слова: английский язык, экономический перевод, профессионально-ориентированное обучение, профессиональные компетенции, элективный курс.

The author of the article emphasizes that due to intense globalization, introduction of different innovations, expansion of economic connections, the interest to economy becomes an issue of primary importance. This causes the necessity to expand intercultural communication in this sphere, develop the methods of teaching economic texts translation. The author states that the students cannot successfully understand and use any terminology if it is not ordered and contrasted with the analogues of these terms in commonly used lexics and other terminological systems. The mistakes in understanding and not sufficient adequacy of a term translation can lead to essential communicative failures.

The author's position consists in stating that teaching the translation of economic texts should be based on the achievements of psycholinguistics, cognitive linguistics, text linguistics, cultural linguistics and translation studies. The author offers an elective course «Economic translation» which supposes more profound preparation of translators in the sphere of professional communication. According to the aim of the course, we have offered a series of tasks: 1) developing the students' knowledge in the sphere of Ukrainian and English grammatical norms in the process of economic translation; 2) developing the students' knowledge in the sphere of Ukrainian and English stylistical norms in the process of economic translation; 3) teaching the economic terminology; 4) developing the skills of conveying the meaning of the original text in the process of economic translation.

Within the limits of the course we have developed the topics, which are studied according to a uniform structure. When analysing the maturity of the students' translation skills four main parameters are taken into account: 1) knowledge of the Ukrainian/English grammatical norms; 2) knowledge of the Ukrainian/English stylistical norms; 3) knowledge of the economic terminology; 4) conveying of the original text meaning.

To each of the parameters corresponds a low, average or high level. The article states that high-quality specialized translation requires the knowledge of the subject sphere, basic terminology, realia and national-cultural peculiarities. While teaching the students the translation of specialized texts the teacher should adequately choose the material, taking into account translation studies, linguistic and methodical factors.

Key words:

На сьогоднішній момент у зв'язку з інтенсивною глобалізацією, впровадженням різних інновацій, розширенням економічних зв'язків інтерес до економіки виходить на перший план. Це спричиняє необхідність розширити міжкультурну комунікацію в даній сфері, удосконалити методику навчання перекладу економічних текстів. Навчання професійного економічного перекладу, тобто оволодіння навичками та вміннями перетворення того чи іншого повідомлення економічної тематики мовою оригіналу в еквівалентне за змістом повідомлення мовою перекладу, є складним педагогічним процесом.

До нашого життя все частіше проникають різні економічні та інші терміни, що зустрічаються в перекладах зарубіжних документів, присвячених економіці, в науково-популярних журналах і громадських періодичних виданнях. Успішне розуміння і використання тієї чи іншої термінології студентами неможливе без її упорядкування і зіставлення з аналогами цих термінів у загальнонавчальній лексиці та інших термінологіях. Помилка в розумінні і недостатня еквівалентність перекладу того чи іншого загальнонавчаного слова чи економічного терміна може призвести до суттєвих комунікаційних невдач.

Традиційне навчання перекладу англійських текстів економічної тематики у вищих навчальних закладах охоплює, в більшості випадків, основні економічні поняття, передбачає знайомство з їх дефініціями, але веде до некоректного використання студентами економічних понять рідною та іноземною мовами. Опора при навчанні студентів лінгвістичних факультетів, які не мають, як правило, досвіду участі в економічних дискусіях, на словники, підручники та навчальні посібники, не є достатньою і не забезпечує когнітивних навичок ідентифікації економічного терміна, терміна іншої наукової сфери та загальнонавчальної лексики, які часто використовуються в текстах ЗМІ. Внаслідок цього розуміння і коректний переклад студентами лінгвістичних факультетів іншомовної економічної та загальнонавчальної лексики в більшості випадків не є задовільними. Слід зазначити, що часто опора на контекст, що гарантує еквівалентність економічного перекладу, ігнорується, залученість студентів до економічного дискурсу як українською, так і англійською мовами не є достатньою.

Виявлення оптимальної стратегії перекладу тексту конкретного жанру також досить часто не допомагає визначити, який конкретний прийом перекладу слід застосувати в кожному окремому випадку для досягнення еквівалентної передачі тексту іншою мовою, внаслідок чого знижується якість перекладу в цілому. Ігнорування семантичних і словотворчих моделей, характерних для слів, уже відомих студентам, призводить до того, що при інтерпретації лексичних значень тих чи інших слів доводиться досить часто звертатися до словникових дефініцій, які можуть виявитися незатребуваними за умови когнітивного аналізу незнайомої раніше економічної лексики, яка викликає труднощі при перекладі.

Одним із перших на фрагментарність методики навчання перекладу звернув увагу В.Н. Комісаров і запропонував свою методику навчання письмового перекладу [2]. На його думку, завдання навчання перекладу полягає в оволодінні

принципами, методами і прийомами перекладу, у розвитку вміння їх вибирати і застосовувати відповідно до особливостей кожного конкретного тексту і мети перекладу. Завдання, які вирішує перекладач у процесі перекладу конкретного тексту, можуть бути типовими та індивідуальними, такими, що вимагають врахування особливостей контексту і ситуації. Основний акцент при навчанні перекладу слід переносити на методи вирішення типових перекладацьких завдань і стратегії пошуку індивідуальних творчих рішень, тому навчання перекладу передбачає виділення в навчальному матеріалі типових перекладацьких завдань і формулювання загальних принципів та прийомів їх вирішення.

Істотний внесок у розвиток методики навчання перекладу внесли В.Г. Гак та Б.Б. Григор'єв. Вони розробили систематичний підхід до побудови курсу письмового перекладу, «в якому текстовий матеріал супроводжується поясненнями і вправами, які сприяють розвитку навичок, необхідних для подолання перекладацьких труднощів» [1, с. 3]. Іншим значущим аспектом пропонованої авторами методики була її двобічність, тобто переклад і рідною мову, і з рідної мови. Різномовні тексти на одну й ту саму тему сприяють засвоєнню мовних паралелей і наочно показують, як приблизно той самий зміст виражається різними лінгвістичними системами. Іншим позитивним аспектом цього курсу є різноманітність жанрів використовуваного текстового матеріалу.

Однією з останніх технологій навчання професійного перекладу є модель навчання перекладу Л.К. Латишева [3]. Базовим поняттям дидактики перекладу для нього також є перекладацька компетенція, яку вчений розуміє як «сукупність знань, умінь і навичок, що дозволяють перекладачеві успішно вирішувати свої професійні завдання» [3, с. 5]. Найбільш важливим у процесі навчання, на думку Л.К. Латишева, є формування базової частини перекладацької компетенції, оскільки саме вона може послужити надалі тією основою, спираючись на яку перекладач буде вдосконалювати інші елементи. Глобальна мета навчання перекладу, отже, полягає в конкретизації та трансформованні основних положень теорії перекладу в «конкретні уявлення і базові перекладацькі вміння практичного характеру» [3, с. 6]. З цієї точки зору процес навчання перекладу постає у вигляді такої схеми: теоретичні положення – конкретизація теоретичних положень у «технологічних» розділах (прояви загальної закономірності) – вправи на основі теоретичних знань, основна мета яких виробити певні вміння. Адже саме формування умінь, які базуються на знанні і досвіді в результаті виконання аналогічних дій, є раціонально ланкою, що дозволяє «направити стихійну можливість до наївного переведенню в раціонально-інтуїтивне русло» [3, с. 9].

Ми вважаємо, що навчання економічного перекладу має спиратися на досягнення психолінгвістики, когнітивної лінгвістики, лінгвістики тексту, лінгвокультурології та транслатології. При розробці такої моделі слід враховувати наступне:

- з першого заняття студенти усвідомлюють, що навчаються не навчального або підрядкового перекладу, а професійного перекладу, який є міжмовним і міжкультурним посередництвом;
- навчальні матеріали є «умовно теоретичними», тобто містять необхідні теоретичні знання, які потім через відповідні тексти і завдання перетворюються на практичні знання та вміння;
- модель будується не за тематичним принципом, оскільки тема тексту у найменшій мірі впливає на специфіку перекладу, а за принципом охоплення комунікативних ситуацій і відповідно типів текстів, релевантних для професійної діяльності;
- модель спирається на автентичні тексти, що фіксують національну культурно-історичну специфіку лінгвосоціума, оскільки спільність певного мінімуму фонових знань є обов'язковою умовою адекватного взаєморозуміння комунікантів;
- модель орієнтована на вироблення умінь інтерпретувати і продукувати тексти, відповідні конвенціям текстоутворення в обох мовах, що беруть участь у перекладі;
- студенти вчать використовувати перекладацькі прийоми не на рівні мови, а відповідно до мовних завдань, тобто з тим типом і жанром тексту, який піддається обробці.

Відповідно до вищесказаного ми розробили елективний курс «Економічний переклад». Вивчення даного курсу передбачає поглиблену підготовку перекладачів у сфері професійної комунікації, його проведення доцільно організувати після вивчення курсу Business English. Метою є розвиток у студентів професійно значущих компетенцій, що дозволяють виконувати перекладацьку діяльність у галузі міжнародних економічних відносин. До таких компетенцій належать:

- вміння читати і розуміти літературу економічного характеру;
- вміння перекладати документи, статті та інші матеріали економічної тематики з англійської мови українською та з української англійською;
- вміння здійснювати переклад «з листа» з англійської мови українською та з української англійською.

У відповідності з метою елективного курсу ми виділяємо ряд завдань:

- 1) вдосконалення знань студентів у галузі граматичних норм української та англійської мов у процесі економічного перекладу;
- 2) вдосконалення знань студентів у галузі стилістичних норм української та англійської мов у процесі економічного перекладу;
- 3) навчання економічної термінології;
- 4) вдосконалення навичок передачі змісту оригінального тексту в процесі економічного перекладу.

Розроблений нами елективний курс «Економічний переклад» розрахований на один навчальний рік. Навчання спрямоване на оволодіння навичками перекладу оригінальних англо- та україномовних текстів сучасної економічної тематики, освоєння термінології економічного характеру, вміння аналізувати і систематизувати отриману іншомовну інформацію. В рамках даного курсу розроблені наступні теми: «Економічні цикли та основні економічні показники», «Виробництво та збут продукції», «Злиття та поглинання», «Ринки і конкурентна боротьба», «Біржі та основні фінансові інструменти», «Банкрутство компаній», «Облік прибутків і збитків», «Організаційна структура компаній» та ін.

Вивчення кожної з тем відбувається відповідно до єдиної структури.

Перший етап. Перед проведенням заняття студентам пропонується самостійно вивчити економічні аспекти теми, яка буде розглядатися. На початку заняття відбувається коротке обговорення теми.

Другий етап. Викладач знайомить студентів зі словами і словосполученнями тематичного характеру, що підлягають активному засвоєнню. Дається не тільки переклад терміну, але і його систематизоване пояснення.

Третій етап. Студентам пропонується речення для перекладу з англійської мови українською та з української англійською. Метою даного етапу є засвоєння та активізація нової економічної термінології.

Четвертий етап. Студенти перекладають тексти, взяті із сучасних англійських, американських та українських журналів і газет, підібраних за тематичною ознакою та охоплюючих основні тенденції світової економічної системи. Тексти, пропоновані в рамках однієї теми, відображають різні точки зору на проблему і носять полемічний характер, що дає

можливість для подальшої дискусії. Тексти насичені перекладацькими труднощами, а також лексичними одиницями, представленими в підрозділі Vocabulary Notes і Translation Notes. Даються докладні коментарі перекладацьких прийомів і труднощів з апаратом вправ.

Аналізуючи сформованість перекладацьких умінь студентів, ми враховували чотири основних параметри:

- 1) володіння граматичними нормами української / англійської мови;
- 2) володіння стилістичними нормами української / англійської мови;
- 3) володіння економічною термінологією;
- 4) передача змісту оригінального тексту.

Кожному з параметрів відповідає низький, середній або високий рівень.

Низький рівень *володіння граматичними нормами* означає, що студент допускає багато граматичних помилок, майже в кожному реченні. Про середній рівень можна говорити, якщо в тексті є кілька незначних граматичних помилок. Студенти, у роботах яких відсутні граматичні помилки, знаходяться на високому рівні.

Низький рівень *володіння стилістичними нормами* фіксується, коли студент не усвідомлює, що текст економічного профілю повинен відповідати певним критеріям – бути строгим, офіційним, без художніх надмірностей. Наприклад, може використовувати епітети, просторічні висловлювання, зловживати складними синтаксичними конструкціями тощо. Перебуваючи на середньому рівні, в цілому студент усвідомлює, що текст економічного профілю має свою специфіку, і намагається враховувати цю специфіку в своєму перекладі. Разом з тим, іноді допускає неточності, вибирає не оптимальні варіанти перекладу. Про високий рівень свідчить знання специфіки перекладу економічного тексту, успішне застосування знань, відсутність стилістичних помилок.

Низький рівень *володіння економічною термінологією* відзначаємо, коли студент не знає спеціальних економічних термінів, перекладає їх приблизно, за змістом. У підсумку в перекладному тексті маємо не загальноприйняті терміни, а авторську трактовку тих чи інших понять. На середньому рівні студент має уявлення про економічні терміни, в більшості випадків знаходить еквівалентний україномовний / англійськомовний аналог. Перебуваючи на високому рівні, студент повною мірою володіє економічною термінологією і завжди дає правильний переклад.

Низький рівень при *передачі змісту оригінального тексту* фіксуємо, коли, перекладаючи речення за принципом «слово за словом», студент не створює перекладний текст як такий. У нього виходить набір речень, погано зв'язаних за змістом. Створюється відчуття, що він не розуміє, що саме перекладає. На середньому рівні студент розуміє основну думку тексту, що перекладається, але помиляється в деяких деталях. Виходить зв'язний текст із певними неточностями. На високому рівні студент повною мірою розуміє сенс перекладного тексту і може грамотно передати його.

Підводячи підсумок, слід зазначити: необхідно виробити у студентів розуміння того, що якісний спеціальний переклад вимагає знання предметної області, базової термінології, реалій та національно-культурної специфіки. Здійснення перекладу спеціальних текстів різних жанрів вимагає від перекладача знання конвенцій цих жанрів. Істотно полегшити процес побудови тексту певного жанру може вміння працювати з текстами. Для навчання студентів спеціального перекладу викладач повинен грамотно підібрати матеріал, керуючись перекладознавчими, лінгвістичними та методичними факторами.

Література:

1. Гак В. Г. Теория и практика перевода. Французский язык / В. Г. Гак, Б. Б. Григорьев. – М. : Либроком, 2015. – 464 с.
2. Комиссаров В. Н. Лингвистика перевода / В. Н. Комиссаров. – М. : Либроком, 2013. – 174 с.
3. Латышев Л. К. Технология перевода / Л. К. Латышев. – М. : Академия, 2008. – 320 с.